

[אורח | עופר סיטבון]

שופטים בקריסה

מדיניות הממשלה לייבש את השירות
הציבורי לא פוסחת על בתי המשפט.
את המחיר כולנו משלמים

עברו כבר כמה שבועות מאז שהשופט מוריס בן-עטר שם קץ לחייו, והשאיף אחריו מכתב שבו סיפר כי קרס תחת עומס העבודה. כל אדם הוא עולם ומלואו, ואין לדעת בוודאות מה גרם לליאוש ול-עצב שעמדו כנראה מאחורי המעשה הטרגי. אך ביחד עם פרישתו לפני כמה חודשים של השופט ישגב נקדימון, כחצי שנה בלבד לאחר שמונה לתפקיד, אפשר להבין מדוע המקרה הזה הוביל לדיון ציבורי נחוץ בדבר הצורך בתוספת תקנים ותקציב משמעותית למערכת המשפט.

אכן, אין להתכחש לצורך חיוני זה. מספר התיקים הממוצע לשופט בישראל הוא 2,335 בשנה. בנורבגיה, לשם השוואה, מספר התיקים לשופט הוא 61 בשנה. ברור שיש להבין מצב דברים זה בראש ובראשונה בהקשר של מדיניות ה"ייבוש" המתמשכת, המכוונת, של השירות הציבורי שלא פסחה אפילו על מערכת חוקה כמערכת המשפט. ייבוש זה, שאת תוצאותיו חשים גם המורים, העובדים הסוציאליים, השוטרים, הכבאים, הפרקליטים או האזרחים, ממאיס את המערכת הציבורית על האזרחים, ובעיקר על מעמדות הביניים המהווים את המשענת העיקרית שלה.

עם זאת, הפער העצום בין השופט הנורבגי לבין עמיתו הישראלי איננו רק תולדה של סדרי עדיפויות תקציביים. במדינה שבה 40 אלף עורכי דין תרים אחר פרנסה, גדל הסיכוי להתדיינות סרק. גם המשפטיזציה הגוברת של החיים הציבוריים תורמת לעומס: לא רק בשל העובדה שבג"ץ נדרש לעסוק בכמעט כל שאלה חברתית או פוליטית, אלא גם לאור המחיר הכבד שהחשש הגובר מפני תביעה משפטית גובה מיחסי האמון החברתיים.

מנגד, בנורבגיה ובמדינות אחרות הנהגות מסולידריות חברתית חזקה, מאפשרים יחסי האמון בין האנשים לצמצם את ההזדקקות לשירותיה של מערכת בתי המשפט, ולהסתייע יותר במוסדות אלטרנטיביים כמו גישור, שרגישים יותר להקשרים אישיים וקהילתיים מאשר השיח המשפטי הדי-מוסמי והנוקשה.

העומס על נותני השירות פוגע גם במקבלי השירות. לכן, השתלטות שיח היעילות על מערכת המשפט חייבת לעורר דאגה. "בית משפט זה לא בית חרושת", אמרה שופטת אנונימית ל"הארץ" (10.2). גם אם מרבית השופטים מצליחים "להסל" את מספר התיקים שבפניהם, האם הם אמנם מצליחים למלא בכך אחר שבועת השופט "לשפוט משפט צדק"?

לבסוף, העומס השיפוטי מעורר גם את סוגיית הפנאי המצטמצם: התארכות שעות העבודה - פגע חברתי שממנו סובל יותר ויותר מעמד הביניים - אקוטית במיוחד בכל הנוגע לשופטים. שופט החוזר לביתו לאחר 12 שעות ריונים מתישות אינו פנוי להתעמק בחשיבה היסטורית, בשאלות מוסריות או בהירושי המדע והאמנות, וזאת על אף שבמסגרת תפקידו הוא נדרש לא פעם לעצב אמות מידה בכל אחד מתחומים אלו. כשמוטיפים לכך את העובדה שחינוכם המשפטי של השופטים מרגיל אותם ממילא לקטלג אירועים אנושיים מורכבים וסבוכים בתוך קטגוריות צרות, מבינים אף יותר את הסכנות החברתיות שצופן העומס השיפוטי. ©

עריד עופר סיטבון הוא עמית במכון החשיבה "שחרית" וראש הקליניקה לאחרייות חברתיות של תאנודים במרכז האקדמי למשפט ולעסקים